

Finanční vzdělávání - Peníze

1 Význam peněz

- **Prostředek směny** – peníze usnadňují výměnu zboží a služeb místo barteru (barter je přímá směna mezi dvěma stranami bez použití peněz; každá strana poskytne něco, co druhá potřebuje, podle vzájemné dohody o hodnotě).
- **Účetní jednotka** – peníze slouží k měření a porovnávání hodnot zboží a služeb.
- **Uchovatel hodnoty** – umožňují odložit spotřebu do budoucna.
- **Standard odloženého plnění** – peníze se používají při splácení dluhů a plnění smluv.
- **Motivace ekonomického chování** – peníze ovlivňují rozhodování (spoření, investice, spotřeba).

2 Formy peněz

- **Hotovost** – mince a bankovky, fyzická forma peněz.
- **Depozit (bezhotovostní peníze)** – zůstatky na běžných a spořicích účtech v bankách.
- **Cenné papíry** – šeky a směnky; právní nástroje k převodu nebo zajištění pohledávek.
- **Elektronické peníze** – platby kartami, mobilní platby, e-wallety, platební brány.
- **Kryptoměny** – decentralizované digitální měny (převážně investiční/alternativní forma).

Formy cenných papírů

- **Šeky** – platební příkaz bance k okamžité platbě.
- **Směnky** – platební závazek dlužníka vůči věřiteli; používají se jako zajištění nebo platební nástroj.
- U těchto papírů platí pravidla o podpisu, identifikaci a ověření bankou.

3 Vlastnosti peněz

- **Dělitelnost** – peníze lze rozdělit na menší části (např. koruna → haléře).
- **Prenositelnost** – snadné přenášení nebo odeslání (hotovost, karta, mobil).
- **Trvanlivost** – peníze vydrží dlouho a nerozpadnou se.
- **Stabilita hodnoty** – hodnota se příliš nemění (nízká inflace).
- **Přijatelnost** – lidé peníze akceptují a důvěřují jim.
- **Omezené množství** – omezené zásoby pomáhají udržet hodnotu.

4 Vznik a regulace peněz

- **Emise a regulace** – centrální banka (v ČR Česká národní banka) řídí emisní a měnovou politiku.
- **Bankovní systém** – komerční banky přijímají vklady, poskytují úvěry a zajišťují platební styk.
- **Fiskální a monetární politika** – ovlivňují množství peněz v oběhu, inflaci a úrokové sazby.

5 Opatření proti falšování

U bankovek a mincí

- Speciální papír a slitiny; reliéfní tisk pro hmatovou kontrolu.
- Vodoznaky a ochranné nitě/proužky vložené do bankovky.
- Mikrotext a opticky proměnlivé prvky (hologramy).
- UV prvky viditelné pod černým světlem.

U karet a elektronických plateb

- Chip (EMV) a PIN; kryptografické zabezpečení transakcí.
- Tokenizace a šifrování dat v platebních systémech.
- Dvoufaktorová autentizace a monitoring podezřelých transakcí.
- Pravidelné aktualizace a bezpečnostní standardy platebních bran.

U cenných papírů

- Speciální tisk, unikátní sériová čísla a povinné podpisy.
- Ověřování identity a potvrzení bankou či notářem.
- Právní postupy za padělání a manipulaci s dokumenty.

Právní a institucionální ochrana

- Centrální banky vyvíjejí nové bezpečnostní prvky a obměňují oběživo.
- Trestní postihy za padělání a šíření padělků.
- Vzdělávání veřejnosti: jak rozpoznat padělky a kam podezření hlásit.

6 Praktické tipy pro žáky – bezpečné chování s penězi

- Kontrolovat bankovky proti světlu, hledat vodoznaky a ochranné prvky.
- Nezveřejňovat PIN a chránit platební kartu; používat dvoufaktorovou autentizaci.
- Pravidelně kontrolovat bankovní výpisu a hlásit podezřelé transakce.
- Při podezření na padělek kontaktovat banku nebo policii.

7 Krátké shrnutí

- Peníze plní funkce: prostředek směny, účetní jednotka, uchovatel hodnoty a standard odloženého plnění.
- Formy peněz: hotovost, depozity, cenné papíry, elektronické peníze, kryptoměny.
- Ochrana: technické prvky u bankovek a karet, právní postihy a informovanost veřejnosti.

8 Opakovací otázky

1. Jaké jsou hlavní funkce peněz?
2. Uved' současné formy peněz a stručně je popiš.
3. Jaké základní prvky pomáhají rozpoznat padělanou bankovku?
4. Jak se chrání elektronické platby před zneužitím?
5. Co je šek a co směnka?
6. Jaké kroky podnikneš, když podezříváš padělek?

Pracovní list – Peníze

1. Doplň chybějící pojmy

- Peníze jako _____ usnadňují výměnu zboží a služeb.
- Peníze jako _____ slouží k měření a porovnání hodnot.
- Peníze jako _____ umožňují odložit spotřebu do budoucna.
- Hotovost jsou _____ a bankovky.
- Bezhmotovostní peníze jsou zůstatky na _____.

2. Přiřad' (ano / ne) – jedná se o formu peněz?

Položka	Ano/Ne
Mince a bankovky	_____
Zůstatek na běžném účtu	_____
Šek jako platební nástroj	_____
Kryptoměna	_____
Smlouva o půjčce (bez směnky)	_____

3. Vlastnosti peněz – přiřad' ke správnému popisu

Vlastnost	Popis (doplň)
Dělitelnost	_____
Přenositelnost	_____
Stabilita hodnoty	_____
Přijatelnost	_____

4. Krátké odpovědi

- Co je to standard odloženého plnění? _____
- Uveď tři technické prvky ochrany bankovek. _____
- Jak se chrání elektronické platby? _____

TEST – Peníze

Skupina A

Jméno: _____ Třída: _____ Datum: _____

1. Doplň správné pojmy:

Otázka	Odpověď
Peníze jako prostředek ...	
Peníze jako účetní ...	
Peníze jako uchovatel ...	
Forma peněz: mince a bankovky se nazývá	
Forma peněz: platby kartou patří mezi	

2. Přiřaď tvrzení (A–D) ke kategoriím (1–4):

(A) Hotovost	(1) Forma peněz
(B) Depozit na účtu	(2) Funkce peněz
(C) Směnka	(3) Ochranný prvek bankovky
(D) Kryptoměna	(4) Elektronická forma

Odpovědi: A-_____ B-_____ C-_____ D-_____

3. Pravda / Nepravda

- Peníze musí být trvanlivé. ANO / NE
- Šek je typicky bezhotovostní forma peněz. ANO / NE
- Tokenizace chrání data plateb. ANO / NE
- Inflace zvyšuje stabilitu hodnoty peněz. ANO / NE

4. Krátké odpovědi

1. Uved' dvě hlavní funkce peněz. _____

2. Jaké jsou tři formy peněz? _____

3. Co zkонтroluješ na bankovce proti světlu? _____

Kontrola písemky dne _____

Podpis žáka: _____

TEST – Peníze

Skupina B

Jméno: _____ Třída: _____ Datum: _____

1. Přiřad' (A–D) k popisům (1–4):

(A) Účetní jednotka	(1) Měření a porovnávání hodnot
(B) Uchovatel hodnoty	(2) Odklad spotřeby do budoucna
(C) Přenositelnost	(3) Snadná manipulace a zaslání
(D) Mikrotext	(4) Ochranný prvek bankovky

Odpovědi: A–_____ B–_____ C–_____ D–_____

2. Doplň chybějící pojmy:

- Centrální banka v ČR se jmenuje _____.
- Ochranný prvek viditelný pod UV světlem: _____.
- Platební karta má bezpečnostní prvek zvaný _____.

3. Pravda / Nepravda

- Kryptoměny jsou vždy považovány za oficiální zákonné platidlo. **ANO / NE**
- Bankovní záruční systém ovlivňuje důvěru v bankovní vklady. **ANO / NE**
- Dvoufaktorová autentizace zvyšuje bezpečnost e-bankingu. **ANO / NE**

4. Krátké odpovědi

1. Uved' dva způsoby, jak se chrání hotovost proti padělání. _____
2. Proč je omezené množství důležité pro hodnotu peněz? _____
3. Jakou výhodu má elektronické peníze oproti hotovosti? _____

Kontrola písemky dne _____

Podpis žáka: _____